

endnu den Opfattelse, at naar den almindelige Valgret skulde være Kusk paa den politiske Karet, vilde denne hurtigt gaa i Grøften — det havde de jo lært deres Meningsfæller i saa mange Aar —, og den Gang Ministeriet Deuntzer, som den almindelige Valgrets Repræsentant, blev Kusk paa den politiske Karet i 1901, ventede de vel ogsaa, at der skulde vise sig nogen Sandhed i deres Ord, og at det vilde være vanskeligt at styre Karet. Men nu se de, at det gaar slet ikke i Grøften; den almindelige Valgret kører jævnt og støt ud ad Landevejen. Og nu begynde de selv at kredse omkring Karet og kigge ind ad Døren for at se, om der er Plads derinde, og om det ikke muligvis skulde være rigtigt at tage Plads derinde. De spørge hinanden, om det kan gaa an at tage Plads i den almindelige Valgrets Vogn, og der er flere og flere, navnlig inden for det yngre Højre, som sige: Det kan gaa an, og naar jeg tager Ordet i Dag, saa er det for en meget væsentlig Del for at støtte disse de yngre Højremænd og sige til dem: De kunne være ganske rolige, det gaar storartet an.

Jeg kan sige det, for naar vi tale om dansk almindelig Valgret, tale vi jo ikke om en ubekendt Størrelse; vi tale ikke om noget, vi skulle gætte os til; vi tale om noget, vi kende. I 54 Aar have vi haft almindelig Valgret her i Danmark. Vi kunne se tilbage paa disse 54 Aars Historie, se paa den almindelige Valgrets Gerninger, og derefter dømme om dens Væsen. Hvad have den almindelige Valgrets Gerninger været i de 54 Aar, vi have haft parlamentarisk Politik her i Landet? I de første 17 Aar af disse 54 Aar var jo den almindelige Valgret eneherkende over Kongeriget Danmarks særlige Anliggender. Den havde ikke alene Folketinget, som den har nu, den havde Landstinget og Ministerierne i de fleste Tilfælde. Bortset fra en enkelt Undtagelse støttede den sig til det Flertal, som den Gang var fælles for Folketing og Landsting. Da havde den almindelige Valgret altsaa en udstrakt Magt. Jeg ser ikke bort fra, at Forholdet til Hertugdømmerne naturligvis i de Aar gjorde det noget vanskeligt for den at udvikle sig og gennemføre alt det, den kunde have Lyst til. Men alligevel, det er dog sikkert, at den havde det i sin Magt at sætte Præget paa de Love, der bleve givne. Hvis man ved at se, hvad den da gjorde, kan danne sig et Billede af, hvad der ligger i dens Væsen, kan man ved at

se paa de Love, der ere gennemførte i de 17 Aar, ikke komme til det Resultat, at der er noget som helst samfundsmæltende i den. Det begynder med Lovene af 1850—51 om Pressens Brug — det var en god Lov, som gav mere Frihed for Pressen — og om borgerligt Ægteskab — det var nu en Forbedring i Forhold til det tidligere, om den end var meget beskedent, der var et Frihedspust deri, om ikke nogen stærk Frihedsstorm —, og ser man hele Rækken af Love igennem, lige til almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866, som var en af de sidste, der bleve lavede i denne Epoke, kan man sige, at Præget er gennemgaaende det, at det er meget nette Love; ingen af dem har rystet Samfundet. Men, kunde man sige, det var nok den almindelige Valgret paa Papiret, der regerede, men de lavere Befolkningsklasser, der ere de talrige i den almindelige Valgret, havde endnu ikke rigtig faaet samlet sig sammen til at tage den Magt, de kunde faa. Bondestanden var endnu ikke rykket ind i noget stort Tal. Derfor kan man ikke slutte, hvad den vilde gennemføre, men lad os da se paa, hvad Bondestandens Repræsentanter ikke fik gennemført, men hvad de ønskede ført frem. Vi ville da se, at det var saa vist meget beskedent, det var ikke store revolutionære Ting. Det stærkeste, de forlangte, var tvungen Overgang af Fæste til Selvejendom, at Godsejerne skulde tvinges til for en Betaling, der ikke var fuld Erstatning, naar det skulde regnes for fri Ejendom, at lade Fæstegodset gaa over til Selvejendom. Jeg vil sige, at selv om det var sket, tror jeg ikke, der var hædet nogen Ulykke. Godsejerne vilde den Gang i Erstatning have faaet omtrent lige saa meget, som de senere fik ved det frivillige Salg. Endelig vil jeg sige, at det, som J. A. Hansen den Gang gjorde sig til Talsmand for, og som ganske vist i visse Kredse blev betragtet som noget voldsomt revolutionært, det havde han ikke fundet paa selv, men Monrad og J. E. Larsen, to af de nationalliberales Mænd, havde lært ham det.

Og gaa vi saa efter 1866 til den senere politiske Udvikling, saa skal det indrømmes, at fra 1866 kommer der ligesom noget mere Vingefang i den almindelige Valgret. Der kommer noget mere Rødme i Kinderne. Og det kommer af, at man i 1866 havde fundet det Middel, som en Gang historisk skal til for at gøre den almindelige Valgret en Smule radikal. Man gjorde